

Chris Jenks'in Alt Kültür Yaklaşımı ve Tofaş Gençliği: Karaman İli Üzerine Bir Araştırma

Melek Açıklalın

0000-0001-7192-7979

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Karaman, Türkiye

ror.org/037vvf096

melekacikalinn@gmail.com

Mehmet Çakır

0000-0002-1917-3070

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Karaman, Türkiye

ror.org/037vvf096

mehmetcakir@kmu.edu.tr

Öz

Son yılların endüstriyel ürünleri arasında toplumları ve insanları etkileyen en önemli gelişmelerden biri de otomotiv sanayisinde yaşanan gelişmelerdir. Otomobiller birey ve toplum arasındaki ilişkilerin yeniden tanımlanmasına olanak sağlayarak mekânları da kendi ihtiyaçlarına göre dönüştürmüştür. Otomobiller ile insanların arasındaki ilişkide mekânlar, sosyal ilişkiler ağına sahne olarak kullanıcıların aynı anda birden fazla kişinin iletişime geçtiği bir alan yaratmasına katkıda bulunmuştur. Böylece otomobiller özel hayatın bir parçası konumuna gelirken bireylere de kamusal alana çıkma fırsatı sunmuştur. Kuş serisi araç kullanıcı olmayı toplumdaki diğer bireylerden farklılıklarını yansıtacak bir özellik olarak gören gençler, bu çalışmada bir alt kültür grubu olarak kabul edilmiştir. Sembolik bir araca sahip olmayı toplumsal kabulü sağlama biçimi olarak gören genç bireylerin, sosyolojik olarak nasıl izah edildiği bu çalışmanın başlıca amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda nitel araştırma geleneği içerisinde yer alan fenomenoloji araştırma desenine uygun olarak yapılan çalışmada veriler, Kuş Serisi araç sahibi olan ve 18-35 yaş aralığındaki ikisi kadın 31'i erkek olmak üzere toplam 33 kişi ile yapılan mülakatlar sonucunda elde edilmiştir. Mülakatlar Aralık 2022-Nisan 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve örneklem seçim tekniklerinden amaçlı örneklem ve kartopu örneklemi kullanılmıştır. Sahadan toplanan veriler MAXQDA 22 programı kullanılarak betimsel bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Verilerin analizi ve yorumlanması Chris Jenks'in, modern dönemdeki alt kültür kavramına yaklaşımlar ile post modern dönemdeki alt kültür yaklaşımları arasında nasıl bir fark olduğunu açıklamak için yaptığı kültürel, düşünümsel, dilbilimsel ve görsel dönüş sınıflandırmasından yararlanılarak yapılmıştır. Kuş Serisi araç kullanan gençlerin, sembolik bir araç sahipliği üzerinden farklılıkları, özellikleri, dönüşen yönleri ve var olma stratejileri Chris Jenks'in dördümlü sınıflandırmasından hareketle egemen kültürden ayrışma pratikleri irdelenmiştir. Araştırma sonunda gençlerin, kuş serisi araçların bir gruba aidiyet hissetme ihtiyaçlarını karşıladığı için sembolik bir araç etrafında kurulan ilişkilere daha çok değer verdikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Sosyoloji; Gençlik Sosyolojisi; Chris Jenks; Alt Kültür; Kültürel Dönüş; Düşünümsel Dönüş; Dilbilimsel Dönüş; Görsel Dönüş

Öne Çıkanlar

- Bu araştırma Kuş Serisi gibi sembolik bir araç sahipliği ile oluşan kültürel pratiklerin toplumsal alandaki görünüşleri nelerdir? şeklindeki temel soruya cevap aramıştır.
- Kuş Serisi otomobillerin dikkat çekici bir tüketim nesnesine dönüşmesi gençlerin ekonomik ve sosyal yaşamındaki konumunda ciddi bir değişime sebep olmuştur.
- Son yıllarda toplumsal yaşamda daha görünür hale gelen Kuş Serisi otomobiller, kullanıcılarına ilişkin kültürel kodları ortaya koymasıyla toplumsal bir iletişim aracına dönüşmüştür.
- Sahibi oldukları Kuş Serisi otomobiller ile gençler kimliklerini ve değerlerinden farkını ortaya koymaktadırlar.
- Gençler kullanım pratikleri doğrultusunda bir tür bricolage icra ederek sahibi oldukları otomobillerine yeni anlamlar ve biçimler kazandırmaktadırlar.

Atıf Bilgisi

Açıkalın, Melek – Çakır, Mehmet. “Chris Jenks’in Alt Kültür Yaklaşımı ve Tofaş Gençliği: Karaman İli Üzerine Bir Araştırma”. *Eskiyeni* 54 (Eylül 2024), 977-1002.

<https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1463110>

Makale Bilgileri

Etik Beyan

* Bu çalışma Doç. Dr. Mehmet Çakır danışmanlığında 18.10.2023 tarihinde Melek Açıkalın tarafından tamamlanan ‘Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Kuş Serisi Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği’ adlı doktora tezinin bir bölümü esas alınarak hazırlanmıştır. Etik onay, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından verilmiş olup 24.10.2022 tarihli ve 06-2022/145 numaralıdır.

Etik Kurul İzni

Etik onay, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından verilmiş olup 24.10.2022 tarihli ve 06-2022/145 numaralıdır.

Geliş Tarihi

02 Nisan 2024

Kabul Tarihi

18 Eylül 2024

Yayın Tarihi

30 Eylül 2024

Hakem Sayısı

İki İç Hakem - İki Dış Hakem

Değerlendirme

Çift Taraflı Kör Hakemlik

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Benzerlik Taraması

Yapıldı - intihal.net

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Bu araştırma Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilen 10-D-22 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Etik Bildirim

eskiyenidergi@gmail.com

Yazar Katkıları

Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)

Yazar-1 (%50) -

Yazar-2 (%50)

Veri Toplanması (CRediT 2)

Yazar-1 (%70) -

Yazar-2 (%30)

Araştırma - Veri Analizi- Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)

Yazar-1 (%60) -

Yazar-2 (%40)

Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)

Yazar-1 (%70) -

Yazar-2 (%30)

Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi (CRediT 14)

Yazar-1 (%50) -

Yazar-2 (%50)

S. Kalkınma Amaçları

-

Lisans

CC BY-NC 4.0

Chris Jenks' Subculture Approach and Tofaş Youth: A Research on Karaman Province

Melek Açıkalm

0000-0001-7192-7979

Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Literature, Department of Sociology, Karaman, Türkiye

ror.org/037vfv096

melekacikalinn@gmail.com

Mehmet Çakır

0000-0002-1917-3070

Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Literature, Department of Sociology, Karaman, Türkiye

ror.org/037vfv096

mehmetcakir@kmu.edu.tr

Abstract

Among the recent industrial products, one of the most significant developments affecting societies and people has been the advances in the automotive industry. Automobiles have made it possible to redefine the relationship between the individuals and society, transforming spaces according to their own needs. Spaces have contributed to the creation of a network of social relationships where users can communicate with several people simultaneously in the relationship between automobiles and people. Therefore, while automobiles have become a part of private life, it has also provided individuals with the opportunity to enter the public sphere. In this study, young people who view owning a bird series car as a way to distinguish themselves from others in society are considered as a subcultural group. The main purpose of this study is to provide a sociological explanation for young people who see owning a symbolic vehicle as a way of gaining social acceptance. In this direction, the data in the study, which was conducted in accordance with the phenomenology research design within the qualitative research tradition, the data were obtained through interviews with a total of 33 people, two of whom were female and 31 of whom were male, between the ages of 18-35, who own Bird Series vehicles. Interviews were conducted between December 2022 and April 2023, using purposive and snowball sampling techniques. The collected data was analysed descriptively using MAXQDA 22 software. The analysis and interpretation of the data is based on Chris Jenks' classification of cultural, reflexive, linguistic, and visual turns to explain the difference between the approaches to the concept of subculture in the modern and postmodern periods. The differences, characteristics, transforming aspects and existence strategies of young people who use Bird Series vehicles through the ownership of a symbolic vehicle and their practices of separation from the dominant culture were analyzed based on Chris Jenks' quadruple classification. The research found that young people value the relationships built around a symbolic vehicle more, as Bird Series vehicles fulfil their need for a sense of belonging to a group.

Keywords

Sociology; Youth Sociology; Chris Jenks; Subculture; Cultural Turn; Reflexive Turn; Linguistic Turn; Visual Turn

Highlights

- This research seeks to answer the fundamental question: What are the manifestations of cultural practices formed by the ownership of a symbolic vehicle such as the Bird Series in the social sphere?
- The transformation of Bird Series cars into a remarkable consumer object has caused a serious change in the economic and social life of young people.
- The Bird Series cars, which have become more visible in social life in recent years, have become a means of social communication tool by revealing the cultural codes of their users.
- Through the Bird Series cars they own, young people reveal their identities and differences from others.
- Young people give new meanings and forms to the cars they own by performing a kind of bricolage in line with their usage practices.

Citation

Açıklan, Melek – Çakır, Mehmet. "Chris Jenks' Subculture Approach and Tofaş Youth: A Research on Karaman Province". *Eskiyeni* 54 (September 2024), 977-1002.

<https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1463110>

Article Information

Ethical Statement

* This article is derived from a part of PhD Thesis entitled "The Bird Series Car Fans As A Youth Subculture Group: The Case Of Karaman", completed by Melek Açıklan supervised by Assoc. Prof. Mehmet Çakır (Ph.D. Dissertation, Karamanoğlu Mehmetbey University, Karaman, 2023)..

Ethics committee

Granted by Karamanoğlu Mehmetbey University, Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Panel, approval dated 24.10.2022 and numbered 06-2022/145.

Date of submission

02 April 2024

Date of acceptance

18 September 2024

Date of publication

30 September 2024

Reviewers

Two Internal & Two External

Review

Double-blind

Plagiarism checks

Yes - intihal.net

Conflicts of Interest

The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest

Grant Support

This research was supported by Karamanoğlu Mehmetbey University Scientific Research Projects Commission within the scope of the project numbered 10-D-22..

Complaints

eskiyenidergi@gmail.com

Author Contributions

Conceptualization (CRediT 1)	Author-1 (%50) - Author-2 (%50)
Data Curation (CRediT 2)	Author-1 (%70) - Author-2 (%30)
Investigation - Analysis - Validation (CRediT 3-4-6-11)	Author-1 (%60) - Author-2 (%40)
Writing (CRediT 12-13)	Author-1 (%70) - Author-2 (%30)
Writing – Review & Editing (CRediT 14)	Author-1 (%50) - Author-2 (%50)

S. Development Goals

-

License

CC BY-NC 4.0

Giriş

Chris Jenks (1947), alt kültürün anlamındaki geçirdiği değişimleri göstermek için Tönnies (1855), Weber (1864), Durkheim (1858), Parsons (1902), Mill (1806), Chicago Okulu ve Birmingham Çağdaş Kültürel İncelemeler Merkezi'nin kavram üzerindeki değerlendirmelerinden yola çıkarak adeta bir arkeolojik kazı yapmaktadır. İnsanoğlunun birbirleriyle olan etkileşimi ile inşa edilen toplum, toplum içerisindeki ilişkiler ağı ve örgütlenme şekilleri toplumsal yapı tartışmalarını gündeme getirmektedir. Kültür ise toplumsal yapının en önemli bileşenlerinden biridir. Dolayısıyla kültürün bireylerin toplumsallaşmasından, yer aldığı sınıfsal yapı ve statüsüne dair pek çok durumun açıklanmasında katkısı büyüktür. Öte yandan alt kültür ya da alt topluluk olarak nitelendirilen gruplar, toplumdan tam olarak bağımsız olmasa da kendi içlerinde sistemler bütünü yaratarak farklılıklarıyla yeni kimlik kazanırlar. Toplumdaki diğer sosyal gruplardan belirgin davranış örüntüleriyle ayrılan ve aynı gruptaki bireylerle ortak paylaşımları bulunan bir grup insanı tanımlamak için alt kültür kavramı kullanılmaktadır. Alt kültürü oluşturan bireyler bağlı hissettikleri kültürden farklılıklarını ortaya çıkaracak ifade araçları sayesinde kendilerini egemen kültürden farklı bir yere konumlandırmaktadırlar. Kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayacak araçlar kimi zaman giysi, saç stili, kullanılan aksesuarların yer aldığı somut ve sembolik işaretler olurken kimi zaman da ortak beğeniler, zevkler, müzik tercihleri, konuşma tarzları gibi soyut olgularla da bireyler kendi farklılıklarını göstermektedir. Buradan hareketle bu çalışmada da Tofaş kuş serisi otomobil sahibi genç bireylerin kendilerini ifade etme şekli olarak sembolik araç sahipliği üzerinden alt kültür inşa etme deneyimleri, Chris Jenks'in alt kültür kavramının geçirdiği dönüşümleri ifade etmek üzere kullandığı nitelemeler çerçevesinden ele alınmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın kavramsal çerçevesine geçmeden önce sembolik bir nesnenin alt kültür gruplarının kendilerini ifade etmesinde nasıl bir öneme sahip olduğuna ve otomobil gibi bir nesnenin bu önemdeki yerine kısaca değinmemiz gerekmektedir.

Bireylerin yaşamlarını şekillendirme konusunda öncü olan nesnelere biri de otomobillerdir. Öyle ki Georg Simmel'in (1858) de vurguladığı gibi küreselleşme ve modernite zamanının algılanış biçimini değiştirmiş otomobiller ise zaman ve mekân düzleminde farklılıkları daha da pekiştirmiştir. Gerçeklikle olan algıları yeniden tanımlayan nesnelere birisi olan otomobiller, bireylere aynı zamanda aşırı gerçeklik ile ilgili evrenin de kapılarını açmıştır. Bireyler bu sayede kontrolleri elinde bulundurdukları bir evreni yönetmekte kendilerini bulmuşlar; diğer yandan bu kontrol arzusu bireylerin zaman ve mekân üzerinde kurduğu hakimiyeti farklı türden hazları ortaya çıkarmıştır. Otomobil en basit anlamıyla bireyleri bir yerden bir yere götüren bir nesne değil aynı anda yoğun bir hazın yaşanmasına da kaynaklık etmektedir.¹ Kullanıcısı olmanın dışında bir haz kaynağına dönüşen otomobiller kullanıcı için heyecan, mutluluk gibi duyguların da yoğun olarak yaşanmasına aracılık etmektedir.

Otomobilleri insan yaşamını kolaylaştıran bir araç olarak görmenin yanı sıra direksiyonda olmanın verdiği haz, kullanıcıları ve otomobilleri arasında duygusal bir bağ

¹ John Urry, *Automobility, Car Culture and Weightless Travel: A discussion paper* (Dublin: Trinity College, 1999), 7.

oluşmasına da neden olmaktadır. Otomobillerle aralarında kurdukları bu duygusal bağ ile bireylerin hayatı algılayış şekillerinde de bir takım değişiklikler yaratmıştır.² Aynı anda hem fiziksel hem de duygusal dünyalarında yaşanan değişimlere ek olarak otomobiller, kullanıcılarda psikolojik ve sosyal dünyalarında da değişiklikler yaratarak özgürlük, güç, özerklik gibi hisleri yaşamalarına olanak tanımıştır.³ Artık bireyler yaşanan bu özel hisler sayesinde otomobil gibi bir nesneyle edilgen bir yolculuğun yerine bireysel ve daha etkin bir yolculuk yapma imkânı yakalamaktadırlar.⁴ Dikkatleri üzerlerine çekmek için genç bireylerin otomobillerini kullanmaları nesne ile aralarında oluşan duygusal bağı daha çekici hale getirmektedir. Böylece bireylerin hayatlarında önemli bir konuma yerleşen otomobil konfor, güvenlik, hatta mahremiyet gibi psikolojik gereksinimlerin karşılanmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

1. Alt Kültür Kavramına İlişkin Literatürdeki Tartışmalar

Alt kültür kavramı II. Dünya Savaşı sonrasında sosyal bilimler alanında popülerlik kazansa da aslında kavrama dair ilk oluşumlar klasik sosyoloji tarihine kadar götürülebilir. Sosyolojik ve antropolojik araştırmalarda yaygın olarak kullanılan alt kültür kavramı, toplumdaki kültürel çeşitliliğin yanı sıra ayrıksı davranışların normatif yönlerine dikkat çekmek için de kullanılmaktadır. Chris Jenks Altkültür, Toplumsalın Parçalanışı adıyla Türkçe'ye de çevrilen eserinde genel kültürün standartlarından farklılık gösteren her normatif davranışı alt kültür olarak adlandırmamak gerektiğini vurgular. Jenks, alt kültürün bir izahını yapmaktan ziyade egemen kültürden farklı olarak beliren grupları ve toplulukları alt kültür olarak adlandırmaya yönelik fikrin kendisine odaklanmaktadır. Jenks, "alt kültür fikrini toplumsal ve sosyolojik olarak bağlama oturtulmuş" bir tarihini yaparken sosyal bilimcilerin kavramı kaybedeni kahramanlaştırmak, mülksüzü radikalleştirmek, kendisini ifade edemeyeni dile getirmek için kullanıldığının örneklerini vererek kavramı açıklar. Ayrıca ayrıksı olan ve hâkim görüşe tepki gösterenleri marjinalleştirmek ve denetim altına almak için de alt kültür kavramının kullanılabileceğini vurgulayarak kuramcının amacına göre tanımlanabileceğinin altını çizmektedir.⁵ Bunu yaparken Jenks, Ferdinand Tönnies, Georg Simmel, Emile Durkheim, Max Weber, Karl Marx (1818), Talcott Parsons gibi toplum bilimcilerin toplumlara bir arada tutan şeylerin neler olduğu, toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin toplumların devamlılığındaki önemini açıklarken kullandıkları analizlerden hareketle alt kültür kavramının haritasını çıkarmaya çalışmaktadır.

Alt kültür özelliği gösteren grupları inceleyen çalışmaların başlıca amacı, belirli tutum ve davranışlarıyla öne çıkan grubun pratikleri ile hâkim kültürün genel pratikleri arasındaki tutarsızlıkları gözler önüne sermek ve ortaya çıkan bu farkın yeniden üretimini sağlamak için kullanılan sistematik stratejileri açığa çıkarmaktır.⁶ Toplumun genel pratiklerinden ayrılarak kendilerine has yeni pratikler oluşturan ve alt kültür olarak adlandırılan grupların tarihine baktığımızda bu gruplar ilk olarak suç faaliyetleriyle ilişkilendirilmişler. 1960'lı

² Mimi Sheller, *Automotive Emotions: Feeling the Car* (Londra: Sage, 2004), 228.

³ Wolfgang Ruppert, *Bisiklet, Otomobil, Televizyon: Gündelik Eşyaların Kültür Tarihi* (İstanbul: Kabalca Yayınevi, 1996), 171.

⁴ Wolfgang Sachs, *For Love of the Automobile* (Berkeley: University of California Press, 1992) 92-101.

⁵ Chris Jenks, *Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı*, çev. Nihal Demirkol (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2007), 171.

⁶ Jenks, *Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 24.

yılların ortalarından itibaren yoğun bir şekilde kullanılmaya başlayan alt kültür kavramı, Batı'da sapkın davranış sergileyenler ile ilişkilendirilmiş daha sonra ise savaş sonrası işçi sınıfı mahallelerinde hâkim kültüre direniş şekillerini tanımlamak için kullanılmıştır.⁷ Alt kültür kavramının tarihsel süreçte kavramsal olarak geçirdiği tanımlama biçimleri suçlu profilini tanımlamak için de kullanılmış ve artık günümüzde toplumların standart kültürel pratiklerinden ayrılarak yeni kültür dinamikleri oluşturan gençleri tanımlamak için kullanılır hale gelmiştir. Mike Brake alt kültür kavramının yıllar içerisinde geçirdiği kavramsal dönüşümlerin popüler kültürün etkisi olarak açıklamıştır.⁸

Jenks, kültür ve alt kültür ayrımında yaşanan paradigma değişimlerini açıklamak üzere kullandığı kavramların başında “*kültürel dönüş*” kavramsallaştırması gelmektedir. Alt kültürler, genel kültürün içerisinde küçük, daha yerel ve farklılaşmış yapılar olarak belirirler. Modern toplumları oluşturan en temel gruplar toplumsal sınıflardır ve dolayısıyla kültürel gruplardan bahsediliyorsa ilk olarak akla sınıf kültürü gelmektedir. Alt kültür genel kültürle ilişkili ve sınıf kültürü içerisinde suçlu, çete ya da tarzları ile bir alt kültür grubu oluşturan gruplar kendi aralarında farklılıklar gösterse de hepsi işçi sınıfı kültüründen ortaya çıkmaktadır. Genel kültüre tabi ikincil alt kültürler olarak da ele alınırlar.⁹ Bu nedenle Jenks, alt kültürlerin modern dönemden postmodern döneme kadar geçirdiği kültürel dönüşümleri açıklamak için ilk olarak işçi sınıfı kültürüne odaklanır. Jenks, işçi sınıfı kültürünün merkeze koyarak sınıf bilincinin gelişmesindeki etkenleri ve sınıf bilincine karşılık gelen politik ve endüstriyel örgütlenme biçimlerini Richard Hoggart (1918), Raymond Williams (1921) ve E. P. Thompson (1924) ve Stuart Hall'ın (1932) kültürel çalışmalarında ortaya koydukları düşünceleri ile açıklamaya çalışır.

Hoggart işçi sınıfı bir ailede büyümüş ve işçi sınıfını içeriden gözlemleme fırsatı bulmuştur. Ona göre işçi sınıfı kültürü kendi başına değerli olsa bile pasif ve alımlayıcı bir kültür modeli olarak tanımlar. İşçi sınıfı kaynaklar erişimin kısıtlı olması nedeniyle egemen kültüre tam olarak katılamayacağını ve onu anlamayacağını savunur. Williams, seçkinlerin kültürünün hâkim olduğu bir ortamda işçi sınıfı kültürünün gölgede kaldığını söyler. Aslında Williams, yaptığı kültürel çalışmalarda işçi sınıfı kültürünün siyasal bir mücadelesinin entelektüel ayağını üstlenir. Thompson ise işçi sınıfı kültürü ile egemen kültürün ortak bir kültür oluşturacağı fikrini benimsemez ve Marksist bir yaklaşımla çalışmalarını sınıf mücadeleleri üzerinden yapmaktadır.¹⁰ Hall, kültürel çalışmalar alanında işçi sınıfı kültürüne dair sınıfın rolü ve kültürel dinamiklerini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır.¹¹ Kültürel kuramcılara göre genel kültür içerisinde işçi sınıfı, bir alt kültür örneği oluşturur. Genel kültür ile bir bütün olarak hissedemediklerinde sembolik bir direniş biçimi olarak farklı şekillerde kendileri ifade etme yoluna başvururlar.

Öte yandan kültür ve alt kültür karşılıklı birbirlerini besler ve yeniden üretir.¹² Alt kültür grubunu oluşturan bireyler kişisel farklılıklarına rağmen ortak bir kültür paylaşmaktadır.

⁷ Dick Hebdige, *Alt kültür: Tarzın Anlamı*, çev. Sinan Nişancı - İsmet Gülşekçin (İstanbul: Urzeni Yayınevi, 2004), 29.

⁸ Mike Brake, *The Sociology of Youth Culture and Youth Subcultures* (London: Routledge, 1980), 50.

⁹ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 157.

¹⁰ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 147.

¹¹ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 149.

¹² Hebdige, *Alt kültür: Tarzın Anlamı*, 97.

Grubu grup yapan şeyler doğru yerde doğru zamanda ve doğru eylemde bulunarak grubun varlığını sürdürecektir şekilde davranışlarda bulunmaktadır. Bu doğrultuda kendilerini diğerlerinden kolaylıkla ayıracak bir nesne önemli olmaktadır. Örneğin dazlak alt kültür grubunun tercih ettiği saç kesimi, kullandıkları kıyafetler, rock müzik gruplarının kullandıkları metal aksesuarlar gibi Tofaş araç kullanan gençler ise diğerlerinden farkını sahip oldukları bu araçlar ile sağlamaktadırlar. Bu bağlamda her yeni alt kültür yeni eğilimler oluşturmaktadır. Araştırmada görüşülen katılımcılar kendilerini ifade etme şekli olarak kuş serisi araçları tercih etmişlerdir. Bu durum gençlerin “kendileri ifade etme arayışı olarak yeni bir kültürel oluşum içerisine girdiklerini göstermektedir”. Kuş serisi araçların oluşturduğu yeni kültürel oluşumlardan bir tanesi modifiye kültürüdür. Modifiye, aracın standart özellikleri ile aynı işleve sahip ya da farklı bir işlevi yerine getirecek şekillerde hem görüntü hem de performans dayalı değişikliklerin yapılması olarak nitelendirilebilir. Modifiye kültürüne dayalı yeni bir sanayi kültürünün oluşması kuş serisi araç ile oluşan bir başka kültürel oluşumdur. Hem modifiye hem de sanayi kültürüne bağlı olarak kuş serisi araçlar ile oluşan bir diğer kültürel oluşuma ise Doğan görünümlü Şahin denebilir. Günümüzde bu kavram ekonomik sebeplerle Doğan model alamayanların, Şahin model araçlarını Doğan modelin özelliklerine dönüştürmeleri kastedilmektedir. Zamanla bu duruma farklı anlamlar yüklense de “kuş serisi otomobil kullanıcıların kullandığı vazgeçilmez bir deyim haline gelmiştir”.

Alt kültürü diğer kültürlerden ayıran aslında nesnelere kullanılmaya biçimleridir. Diğer tüketicilerden farklı olarak farklı anlamlara gelecek şekillerde kullanılmaktadır. Bu sayede kendi kültürel formlarını üretmek için mücadele ederler. Bunu yaparken de tıpkı bir bricolaj gibi nesnelere varlığından yararlanırlar ve basit bir nesnenin anlamını parçalayarak farklı anlamlara gelecek şekilde kullanırlar.¹³

Jenks'in, kültür ve alt kültür ayrımında yaşanan paradigma değişimlerini açıklamak üzere kullandığı kavramlardan ikincisi ise “*düşünümsel dönüş*” kavramsallaştırmasıdır. Düşünümsellik genellikle bireylerin veya toplumların sahip olduğu normlar, değerler, inançlar, ideolojiler ve kültürel unsurlar gibi soyut kavramların bireyin içsel dünyasında nasıl işlediğini anlamak için kullanılır. Örneğin Durkheim düşünümsellik kavramını ‘*Toplumun Bölünmüşlüğü*’ ve ‘*Toplumsal İşbölümü Kuramı*’ adlı eserlerinde toplumun işbölümü, dayanışma ve kolektif bilincin oluşumuyla ilişkilendirerek detaylı bir şekilde ele alır. Durkheim'in düşünümsellik kavramının detaylarını açıklamadan önce Chris Jenks'in alt kültür olarak tanımlanan grupların düşünümsellik kavramı ile nasıl ilişkilendirdiğine kısaca değinmemiz gerekecektir.

Alt kültür grubu özelliği gösteren grupların toplumsal yapının neresinde konumlandığına dair bilgiye sahip olmak için birbirleri arasındaki ilişki biçimlerinin ölçek ve yakınlık, doku ve bütünleşme olarak yapılan sınıflandırmalardan yararlanılır. Simmel grupların sınıflandırılmasında özellikle grup büyüklüğüne ve grup içindeki ilişkilerin doğasına odaklanarak toplumsal yapıyı analiz eder. Yapısal çatışmaların makro düzeydeki sınıflar arasında olabileceği gibi küçük toplumsal formlar olan ikililer ve üçlüler olarak analiz ettiği sosyal gruplar arasında da yaşanabileceği görülmektedir. Küçük sosyal grupların fiziksel büyüklüğü, örgütlenme biçimleri ve yapısı grup içinde var olan ilişkilerin iç içe

¹³ Hebdige, *Alt kültür: Tarzın Anlamı*, 119.

geçmiş bağlarını sunmaktadır.¹⁴ Bu çalışmada da kuş serisi sembolik bir araç etrafında bir araya gelen küçük sosyal grupların toplumsal yapıdaki konumlanış biçimini analiz etmek için Simmel'in mikro düzeydeki küçük sosyal gruplar arasındaki ilişkileri anlamak için iyi bir çerçeve sunmaktadır.

Simmel'in toplumsal yapıyı analiz ederken kullandığı sınıflandırmaya değindikten sonra Durkheim'in çalışmalarında düşünömsellik, toplumsal dayanışma ve kolektif bilincin bireylerin düşünce süreçlerini nasıl etkilediğiyle ilgili bir kavram olarak ele aldığına değinebiliriz. Durkheim toplumsal iş bölümü olarak ortaya koyduğu tezinde mekanik ve organik dayanışma kavramlarıyla bir arada bulunmanın ve bütünleşmenin oluşumlarına dair iki tarz sunmaktadır. Bu oluşumlar elle tutulamayan ama toplumun üyelerinin arasındaki sembolik bir bağ kuran güçlü araçlardır. Birbirleri ile benzeyen bireylerin bir araya geldiği daha az gelişmiş toplumlari nitelemek için kullanılan mekanik dayanışmanın aksine organik dayanışmayla daha gelişmiş ve kalabalık nüfusa sahip bireylerin birbirlerine benzemese de farklılıktan doğan bir uyum içerisinde yaşamaları söz konusudur.¹⁵ Topluluklar arasındaki ayırım kadar gruplar arasındaki ayırma da bu ikili şemanın uygulanabileceğini Jenks bizlere gösterir.

Durkheim Toplumsal İş Bölümü adlı çalışmasında, yaşadığı Fransız toplumundan hareketle bireylerin bir araya gelme tarzlarını inceler. Toplumu oluşturan bireylerin bir sistem içerisinde ve içinde bulunduğu sistemin bir parçası olarak davranışları yönlendiren kurallar dizisini araştırmaya koyulur. Daha sonra bireylerin bir arada yaşamalarındaki koşulların neler olduğunu kavramaya çalışır ve bu koşulları toplumun örgütlenmesindeki dış nedenler olarak belirtir. Bireylerin bir arada yaşamalarının nedenlerine anlamlı bir çerçeve geliştirmeye çalışarak toplumsal olanı toplumsal olanla ilişkili biçimde açıklamayla ilgilenir. Daha sonraki çalışmalarında Durkheim, sembolleri toplumsal yaşamın merkezine yerleştirerek toplumsal deneyimlerin yapılanması ve yorumlanmasında temel adım olduğunu öne sürer.¹⁶ Böylece Durkheim kültürel analizlerine dair uygun bir zemin bulmaya çalışmıştır.

Hatta Durkheim'den önce Tönnies'in Gemeinschaft (topluluk) ve Gesellschaft (toplum) arasındaki ayırma da bakmamız gerekir. Toplumlari ikili bir sınıflandırma içerisine yerleştirmenin temelleri Tönnies'in yaptığı ayırmadan hareketle sonraki sosyal bilimcilere de ilham olmuş ve toplumlari analiz ederken hep bir sınıflandırma yapmışlardır. Bu sınıflandırma bazen Herbert Spencer'in (1820) 'militan' ve 'endüstriyel'i, Karl Popper'in 'asli gruplar' ve 'ötekiler'i gibi ikili olurken bazen ise Max Weber'in 'geleneksel', 'karizmatik' ve 'bürokratik'i, Georges Gurvitch'in 'cemaat', 'topluluk' ve 'kitle'si gibi üçlü sınıflandırma olmuştur.¹⁷ Jenks alt kültür kavramının çıkış noktasını bu nedenle klasik sosyoloji tarihine kadar götürülmesi gerektiği belirtir. Daha sonra ise Chicago Okulu'nun suçlu, marjinal gruplar, çeteler ve radikal politik hareketleri alt kültür olarak değerlendirirken Birmingham ÇKİM'nin işçi sınıfı içerisinde beyaz erkeklerden oluşan gençlik alt kültürlerin düşünömsel olarak geçirdiği dönüşümlerden bahsetmektedir.

Çalışmanın giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi Jenks alt kültür kavramının haritasını çıkarırken Tönnies'in çalışmalarından Birmingham ÇKİM'nin çalışmalarına kadar

¹⁴ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 30.

¹⁵ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 31.

¹⁶ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 60-61.

¹⁷ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 40.

irdeleyerek toplum bilimleri içinde uzun ve parçalı bir geçmişe sahip olduğunu gözler önüne serer. Şimdi ise Jenks'in alt kültür kavramının geçirdiği anlamsal dönüşümlerini açıkladıktan sonra bu çalışmadaki önemine değinilecektir.

Endüstrileşme ile birlikte kapitalist bir pazar ekonomisi, yapısal olarak örgütlü toplumsal farklılaşma ve iş bölümünün yanında bilim ve teknolojinin her geçen gün baskın hale gelmesi modern dünyayı yaratmıştır. Zamanla modern Batı toplumlarının kültürel, sosyal ve toplumsal alanlarda bütüncül şekli postmodern bir dünya kurmak üzere parçalanmaya başlamıştır. Sanayi sonrası bir dünyayı tanımlayan postmodernite, üretimden ziyade piyasa yönelimli bir tüketim şekli, parçalı ve çoğulcu farklı kültürün bir arada bulunduğu “yaşam tarzlarına sahip heterojen gruplardan oluşmuş toplulukların sayıca arttığı yeni bir dünya düzeni” kurmuştur. “Toplumsal varoluş ve kimliklerin daha ön plana çıktığı, düzenli bir organizasyona sahip olmayan alt gruplara ait diller, kültürler, inançların varlığının” arttığı yeni yaşam tarzları ortaya çıkmıştır.¹⁸ Bu dönüşüm bizim araştırmamıza konu olan otomobil gibi çağın yaratımı olan bir tüketim nesnesi ile yeni bir tüketim şekli oluşturan kuş serisi araba sahibi gençleri yeni yaşam tarzları ile belirginleşen bir alt kültür grubu olarak tanımlamamıza olanak sağlamaktadır.¹⁹ Genç bireyler yeni tüketim şekli olarak beliren kuş serisi araçları fark edilebilir olma savaşı içerisinde, “genel kültürün düşüncesi ile kendilerini dışarıya açtıkları temel düşünceler birbirinden farklılaşmaktadır”. Bu doğrultuda toplumsal, kültürel ve sosyal alanda yaşanan bütün bu dönüşümler, Chris Jenks'in alt kültür kavramının kavramsal ve kuramsal tarihi dönüşümlerini açıklamak için kullandığı “*düşünsel dönüş*”ün yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Jenks'in, kültür ve alt kültür ayırımında yaşanan paradigma değişimlerini açıklamak üzere kullandığı kavramların üçüncüsü “*dilbilimsel dönüş*” kavramsallaştırmasıdır. Özellikle Ferdinand de Saussure (1857), Pierre Bourdieu (1930) ve Noam Chomsky (1928) gibi düşünürlerin dil kullanım pratikleri üzerinde yaptıkları çalışmaları göstererek açıklamaya çalışan Jenks, dilbilimsel dönüş ile toplumun sosyal, kültürel ve tarihsel değişimlerine bağlı olarak dilin nasıl değiştiğini ve dönüştüğünü ifade etmeye çalışır.²⁰ Bu bağlamda dilin kullanımı, anlamı toplumun ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun olarak evrilmektedir. Bu görüşlerini yapısal dilbilim alanında önemli isimlerden biri olan Ferdinand de Saussure'nin dilbilim üzerine yaptığı çalışmalarda, dilin merkezde olduğu, insan davranışlarını anlamak ve açıklamak için nasıl uygun bir metafora dönüştüğü üzerinde yoğunlaştığı çalışmaları kaynak olarak gösterir. Saussure dilbilim üzerine olan çalışmalarında dilin yapısal ve temel işleyişini anlamaya yönelik kavramları geliştirir. Aynı zamanda Saussure dil evriminin yavaş ve süreklilik arz eden bir süreç olduğunu öne sürer.²¹

Pierre Bourdieu'nun dile yaklaşımı ise yapısalcı dil kuramcılarının savduklarının aksine dil alanı değil, alan dili belirlemektedir. Ona göre, sadece dil üzerinden kodlanmış mesajın içeriğine ve biçimine odaklı analizler yapmak, onu kodlayan eyleyicilerin toplumsal

¹⁸ Chris Jenks, *Temel Sosyolojik Dikotomiler*, ed. İhsan Çapcıoğlu (Ankara: Atf Yayınları, 2014), 493.

¹⁹ Melek Açıkalın, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği* (Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 251.

²⁰ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 15.

²¹ Ferdinand De Saussure, *Genel Dilbilim Dersleri*, çev. Berke Vardar (İstanbul: Multilingual, 1998), 142-144.

ve tarihsel konumlanışlarını göz ardı ederek metni gerçekliğin yegâne temsili gibi görmek, dile pratik kullanımından ve siyasal işlevinden kopuk, ölü bir nesne gibi yaklaşmak demektir. Saussure'nin dilbilim görüşlerinden farklı olarak Bourdieu, dilsel pratiklerin, dilin yalnızca yapısal bir çözümlenmesi ile bulgulayamayacak güç ilişkilerini, bir dil ekonomisinin varlığını ve dönüşümünü ortaya koyduğunu saptar.²² Bourdieu'ye göre dil, sadece dilsel çözümlenmeler için değil, uygun zamanda, uygun şeyi konuşmak için de önemlidir. Dolayısıyla doğru bir dilsel analiz yapabilmek için, dilin dışında işleyen yapıları; tarihsel konjonktürünü, bireylerin cinsiyetini, eğitim düzeylerini, toplumsal konumunu, statüsünü, yaşadığı yer gibi "temel demografik özellikleri hakkında da bilgi sahibi olmak gerekir. Çünkü konuşan birey sadece o anda orada tesadüfen bulunan özneler değil, o öznelerin mensubu olduğu toplumsal sınıflar, kültürel gruplar"²³ ve bunlar arasındaki güç ilişkilerinin de tarihselliğidir.²⁴ Chomsky ise insan dilinin biçim ve yapılanma koşullarını belirleyen evrensel öğelerin bulunduğunu savunur.²⁵ Dilbilim üzerine yaptığı çalışmalarda biyolojik temellere vurgu yaparak, dilin evrensel ve içsel bir özellik olduğunu savunmuştur. Bourdieu, Chomsky'nin evrensel dilbilim teorisi hakkındaki bu görüşlerine katılmaz ve toplumu oluşturan her bireye dilsel yetilerin evrensel olarak doğuştan gelmediği düşüncesini savunur. Her toplumsal sınıfın kendine özgü dilsel habitusu olduğunu öne sürerek belirli konuşma biçimleri, dile getirme tarzları, sözlü veya sözsüz iletişim becerileri kazanma anlamında belirli yatkınlıkları vardır.

Jenks, kültür ve alt kültür ayırımında yaşanan paradigma değişimlerini açıklamak üzere kullandığı kavramların dördüncüsü ise "görsel dönüş" kavramsallaştırmasıdır. Endüstri devrimi birçok alanda olduğu gibi iletişim teknolojilerinde de ileri düzeyde yenilikler yaşanmasına neden olmuş ve insan-nesne arasındaki ilişkilerin değişmesine zemin hazırlamıştır. Bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler görselliği her zaman olduğundan daha etkin bir hale getirmiştir. Başta fotoğraf sektörünün gelişmesi ve bunu takiben sinema ve televizyon aygıtlarının yaygınlık kazanmasıyla görsel olana ilgiler artmış ve imgenin gücü toplumsal hayatımızın önemli bir parçası haline gelmiştir ve böylece Foster'ın imgeler dünyası olarak nitelendirdiği bir döneme adım atılmıştır. Böyle bir ortamdan fazlasıyla etkilenen nesne artık toplumsal yaşamımızın bir parçası haline gelerek daha çok görünür olmuştur. Ayrıca nesnelerin görünürlüklerinin artması kullanım ve değişim değerinin çok daha ötesine geçerek işaret değerini etkin hale getirmiştir. Hatta nesnelerin görünürlüklerinin artması nesneyle olan ilişkisinde algısal, fiziksel ve hiyerarşik ilişkilerin bulanıklaşmasına da neden olmuştur.²⁶

Bir nesnenin gündelik hayata dahil olup birey tarafından deneyimlenmesi üç aşamada gerçekleşmektedir. Silverstone (1945) ve Haddon (1956) bu üç aşamayı şu şekilde açıklar: nesneleştirme (objectification), bütünleşme (incorporation) ve dönüştürme (conversion).²⁷

²² Halime Yücel Bourse - Michel Bourse, *İletişim Bilimlerinin Serüveni* (İstanbul: Ayrintı Yayınları, 2012), 225.

²³ Açıklık, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 273.

²⁴ Pierre Bourdieu, *Akademik Aklın Eleştirisi: Pascalca Düşünme Çabaları* (İstanbul: Metis Yayınları, 2016), 138-139.

²⁵ Naom Chomsky, *Dil ve Zihin*, çev. Ahmet Kocaman (İstanbul: Ayraç Yayınları, 2001), 113.

²⁶ Hal Foster, *Tasarım ve Suç*, çev. Elçin Gen (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009), 25.

²⁷ Leslie Haddon, *Domestication and Mobile Telephony*, ed. James. E. Katz, *Machines That Become Us: The Social Context of Personal Communication* (New Jersey: Transaction Publishers, 2003), 43-70.

Nesneleştirme aşaması nesnenin kişisel alana fiziksel katılımı içerir. Bu aşamayı Tofaş araçlar üzerinden örneklendirecek olursak aracın yaşam alanına fiziksel olarak yerleşimine karşılık gelmektedir. Bütünleşme aşaması ise nesnenin bireyin gündelik pratikleri içerisinde rutinlerine dahil olmasıdır. Örneğin Tofaş aracın gün içerisinde belirli amaçlar doğrultusunda yani ulaşım ya da zevk sürüşü gibi kullanım değeri ile gündelik yaşama dahil edilmesidir. Son aşama olan dönüştürme ise nesnelerin kişisel zevk ve tarzlarının birer imgesi haline gelmesiyle toplum içerisinde nesnenin bireyi temsil etmesi olarak açıklanmaktadır. Örneğin Tofaş aracın bireysel zevkleri yansıtacak biçimde değiştirilip dönüştürülmesi olarak düşünülebilir. Böylece bireyin sahip olduğu konum hakkında bilgilerle donatılan nesnelere kamusal alandan bireysel alana taşındığını ve bu süreci de evcilleştirme süreci olarak tanımlayan Silverstone'e göre bireysel olabileceği gibi belirli bir sosyal grubun tarzını da yansıtılabilmektedir.²⁸ Kullanıcılar herhangi bir nesneye sahip olurken içinde yer aldıkları kültürlerine, kendi yaşam alanlarına, zamanlarına, estetik ve işlevsel anlamlarına da dahil etmektedirler. Kullanıcısının algısında bir nesne öncesinde oluşturulan belirli anlamlarla yer edinir. Öncesinde oluşturulan bu anlamlar kültürel olabildiği gibi ait hissettiği grubun söylemleri ya da medya gibi unsurlarla şekillenebilmektedir. Ancak nesnenin bireyin kendisi için bir anlam ifade etmesi kişinin bireysel alanına geçtiği zaman önem arz etmekte ve böylece de kendi önem dizgelerini de oluşturmaya başlamaktadır. Tofaş aracın hem bireylerin kültürel dünyalarına dair bilgiler içermesi hem ait olduğu grup hakkında dışardaki kişiler tarafınca anlam üretilmesini sağlamakta iken diğer yandan da bireyin kendisi için gündelik yaşamındaki önem dizgeleri hakkında gözlem yapılmasına imkân tanımaktadır.

2. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırmanın konusu, sahibi oldukları sembolik bir araçla yeni bir gençlik kültürü oluşturduğu düşünülen genç bireylerin, tarzları ve sahip oldukları nesnelere yükledikleri anlamların neler olduğu, hâkim kültürün kodları ve sembolleri ile üyesi oldukları toplumda kendi değerleriyle var olmanın sosyolojik olarak nasıl görüldüğüdür.

Araştırma, toplumsal kabulü sağlama biçimi olarak sembolik bir araca sahip olmayı tercih eden genç bireylerin bilimsel olarak nasıl izah edildiğini anlamak amacıyla yapılmıştır. Son yıllarda tüketim nesnelere sosyal yaşamı şekillendirmesinin ne kadar önemli olduğu düşünüldüğünde kuş serisi gibi sembolik bir aracı merkeze alarak yeni bir kimlik inşa eden genç bireylerin, bilinçli ve kendilerine sağladığı motive kaynağı olarak bu türden bir tüketim nesnesini tercih ettikleri görülmektedir. Aynı zevk ve tarzlar etrafında bir araya gelen sosyal grubun ait oldukları kültürle nasıl ilişkilendirildikleri anlamak ve keşfetmek, nasıl görüldüklerini ortaya koymak bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Sosyal bilimlerde gençlik konusunda literatürdeki çalışmalara baktığımızda genellikle gençliğin değer yargıları, özellikle öğrenci gençliği ve öğrenci hareketleri, gençlik dönemi ve beklentileri, Türkiye'de gençlik kavramının gelişmesi, dönemsel farklılaşmaları ve gençliğin siyasal anlamda pozisyon almasını merkeze alan çalışmaların olduğu görülmektedir.²⁹ Bu araştırmanın diğer çalışmalardan en önemli farkı tüketim nesnesine dönüştürülen meta araç üzerinden yürütülen çalışmaların görece az olmasından kaynaklı

²⁸ Silverstone, *Television and Everyday Life*, 98.

²⁹ Demet Lüküslü, *Türkiye'de 'Gençlik Miti': 1980 Sonrası Türkiye Gençliği* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), 16.

çalışmanın önemi artmıştır. Ayrıca Karaman ili yerelinde daha önce sembolik bir araca binen gençleri konu edinen herhangi bir çalışmanın literatürde olmayışı da bu araştırmanın bir başka önemli boyutunu içermektedir. Bu nedenle çalışmadan elde edilecek bulgular, sonraki çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

Bu araştırma kuş serisi gibi sembolik bir araç sahipliği ile oluşan kültürel pratiklerin toplumsal alandaki görünimleri nelerdir? şeklindeki temel soruya cevap aramıştır. Buradan hareketle ana soruya bağlı olarak dört farklı alt problem cümlesi geliştirilmiştir. Bunlar;

1. Kuş serisi araç sahibi gençlerin egemen kültürden kültürel olarak farklılaşma pratikleri nelerdir?
2. Kuş serisi araç sahibi gençlerin egemen kültürden düşünümsel olarak farklılaşma pratikleri nelerdir?
3. Kuş serisi araç sahibi gençlerin egemen kültürden dilbilimsel olarak farklılaşma pratikleri nelerdir?
4. Kuş serisi araç sahibi gençlerin egemen kültürden görsel olarak farklılaşma pratikleri nelerdir?

Sembolik bir araç sahibi olmanın genç bireyler üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve aynı türden araç etrafında bir araya gelen bireylerin anlam dünyalarını anlamak için bu çalışmada nitel araştırma yöntem ve tekniklerini kullanılmıştır. Nitel araştırma deseni benimsenen bu çalışmada veriler, katılımcıların bulunduğu doğal ortamlarında yüz yüze konuşularak derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır.³⁰ Bu çalışmanın verileri toplanırken ve analiz edilirken nitel araştırma geleneği içerisinde yer alan fenomenolojik yaklaşımın kuramsal zemininden yararlanılmıştır. Bu açıdan sembolik bir araca sahip olan genç bireylerin diğer gençlik gruplarından farklılaşan yönleri dikkate alınarak kendine özgü bir anlam haritası, belirgin değer ve davranışları üzerinde durulmuştur. Ortaya çıkan bu gençlik temsiliyetinin toplumsal düzen içerisindeki konumlanması, sosyalleşme süreçlerinde yaşanan toplumsal geçişliliklerin içeriğini ortaya koyabilmek çalışmada fenomenolojik yaklaşımın sunmuş olduğu teorik çerçeve ile mümkün olmuştur. Böylece günlük hayatta sıklıkla karşılaştığımız olay ve olgulara yabancı olmadığımız ama aynı zamanda da tam olarak kavrayamadığımız bireylerin davranışlarını anlamak için fenomenoloji bu çalışmaya uygun bir zemin oluşturmuştur.³¹

Araştırma grubu; kendilerini ifade etme biçimi olarak sembolik bir araç sahibi olmayı tercih eden, 2022-2023 yılları arasında Karaman kent merkezinde yaşayan 18-35 yaş aralığındaki ikisi kadın 31'i erkek olmak üzere toplam 33 kişi bu çalışmanın evren ve çalışma grubunu oluşturmaktadır. Bu çalışma nitel araştırma teknikleri ile tasarlanmasına rağmen gündelik yaşamdaki olayları, olguları anlama ve keşfetme arzusu nedeniyle nicel çalışmalarda da kullanılan rastlantısal olmayan örneklem seçim teknikleri kullanılmıştır.³² Bu araştırma, hem evrenin farklı algılanışı hem de küçük gruplarla derinlemesine yapılacak bir model olduğundan rastlantısal olmayan örneklem

³⁰ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2016), 185.

³¹ Derek Layder, *Sosyal Teoriye Giriş*, çev. Ümit Tatlıcan (İstanbul: Küre Yayınları, 2010), 104.

³² W. Lawrence Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II*, çev. Sedef Özge (Ankara: Yayın Odası, 2016), 324.

tekniklerinden amaçsal örneklem ve kartopu örneklem biçimleri seçilmiştir.³³ Amaçsal örneklem seçilmesinde temel amaç büyük bir evren içerisinden seçilen çalışma grubunu oluşturan bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede araştırmaya yansıtmasıdır.³⁴ Çalışmada görüşülecek olan katılımcıların seçilmesinde farklılığı sağlamak istenildiği için ve elde edilen bulguların farklı bakış açılarına ya da farklılıkları yansıtma olanağını arttırmak için amaçsal örneklemle bir sonraki katılımcıya ulaşılmasında aynı görüşleri beyan edecek katılımcıların seçilmesinin önüne geçilmiştir. Kartopu örnekleme konuya muhatap bir kaynak kişi ile görüşüldükten sonra edinilen yeni bilgiler ışığında yeni katılımcıların belirlendiği tesadüfî olmayan bir örneklem biçimidir.³⁵ Araştırmaya dâhil olabilecek başka katılımcılarla iletişim sağlanması konusunda diğer katılımcılardan bilgi sağlanmış ve böylece tek bir örnek olayla başlanıp, örnek olaydan alınan bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak yeni örnek olaylar belirlenmiş ve süreç tekrarlanmıştır.

Nitel bir alan çalışması olan araştırmada veri kaynağı, kuş serisi gibi sembolik bir araca sahip olan genç bireylerden oluşmaktadır. "Araştırmaya yön veren değişkenler; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, medeni hali, mesleği ve otomobil tercihleridir"³⁶. Veri toplama yöntemi olarak bireylerin gerçekliğe ilişkin algılarına, tanımlamalarına, dünyayı anlamlandırma biçimlerine ve gerçekliği nasıl inşa ettiklerine dair bilgileri öğrenmenin etkili yolu olan görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.³⁷ Görüşmelerden önce yarı yapılandırılmış gözlem formu hazırlanmış ve sorular açık uçlu olacak şekilde oluşturulmuştur. Görüşmelere başlamadan önce araştırma sürecinin herhangi bir etik sorun barındırmadığına ilişkin Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 24.10.2022 tarihli 06-2022/145 numaralı kararıyla çalışma uygun bulunmuştur. Etik kuruldan gerekli izinler alındıktan sonra yeni bulgular ışığında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem formları pilot görüşmeler ile test edilerek sürecin kontrol altına alınabilmesi ve toplanan verilerin niteliğinin artırılması sağlanmıştır.

Araştırmada sahadan veri toplama süreci Aralık 2022- Nisan 2023 gibi beş aylık süre zarfında gerçekleşmiştir. Araştırmanın veri analizi sırasında katılımcıların isimleri etik kaygılardan ve katılımcılara verilen taahhüt gereği gizli tutulmuştur. Bu nedenle de katılımcıların adı sahip oldukları kuş serisi araç isimleriyle bulgular bölümünde yer almıştır. Araştırmaya katılan katılımcılarla yapılan görüşmeler en az otuz dakika en fazla yüz on dakika arasında değişen sürede gerçekleşmiştir. Araştırmanın etik olması bakımından görüşmeden önce katılımcılara gerekli bilgiler verilmiş ve alınan izin doğrultusunda ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Araştırmanın analizi saha ile birlikte yürütülmüştür. Katılımcılardan izin alınarak görüşmeler kayıt altına alınmış, deşifre edilen metin tekrar tekrar okunarak kavramlar, temalar ve kategoriler oluşturulmuştur. Görüşmelerden elde edilen veriler, katılımcıların

³³ Michael Quinn Patton, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Pegem Akademi, 2016), 242-246.

³⁴ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, 147.

³⁵ Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II*, 324-325.

³⁶ Açıklık, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 18.

³⁷ Keith F. Punch, *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, çev. Dursun Bayrak vd. (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2014), 165-166.

anlatımları doğrultusunda ve ayrıntılara önem verilerek betimsel yaklaşımla analiz edilmiştir.³⁸ Araştırmanın saha araştırması aşamasında elde edilen bulgular genellikle bireylerin deneyimleri, algıları, dünyaya bakış açıları kendi ifadelerini yansıtacak biçimde sunulmuş ve dolayısıyla doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir. Sahadan elde edilen verilerin kolayca yönetilmesi, kategorilerin ve temaların görsel hale dönüştürülmesinde Maxqda 2022 yazılımından yararlanılmıştır.

Bilimsel araştırmalarda en önemli ölçütlerden biri de sonuçların inandırıcı olması gerekmektedir. Bu durumda “araştırmacılar, araştırmaların niteliğini artırabilmek için geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili bir takım stratejiler kullanırlar. Yapılan araştırmanın bilimsel olarak kabul edilebilmesi için araştırma sürecinin ve ortaya çıkan sonuçların, açık, tutarlı ve başka araştırmacılar tarafından teyit edilebilir olması gerekir. Saha araştırması sonucunda elde edilen verilerin gerçekliğine, benzer ortamlarda yine benzer sonuçlar ortaya koyduğuna ilişkin kanıtlar sunması gerekir.”³⁹ İnandırıcılığının artırılması hususunda araştırmacıların kullanabileceği birtakım stratejiler öneren Creswell ve Miller bu sorunu aşmak için uzun süreli katılım ve sürekli gözlem, derinlik odaklı veri toplama, akran incelemesi veya sorgulaması, dış denetimler ve üye kontrolü olarak kullanılan stratejiler üzerinde odaklanırlar.⁴⁰

Araştırmada saha çalışması sırasında birden fazla gözlemci kullanılarak gözlem yapılan ortamda gözlem süresi uzatılmış ve bu sayede de araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini arttıracak *uzun süreli katılım ve sürekli gözlem* stratejisi kullanılmıştır. Böylece gözlem sayısı ve süreci uzatıldıkça gözlenen durum kendi doğal ortamına dönmüştür.⁴¹ “Araştırmanın geçerliliği arttırmak için kullanılan *derinlik odaklı veri toplama* stratejisi bu araştırmada, saha çalışması aşamasında öğrenilen olay ve olguların araştırma sorularına uygun cevap olup olmadığı kontrol edilerek sağlanmaya çalışılmıştır”⁴². Elde edilen sonuçların gerçeğe uygun olup olmadığı gerekli durumlarda ek verilerle teyit edilmiştir. Farklı deneyimlere ve özelliklere sahip farklı katılımcılar araştırmaya dâhil edilerek araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak için kullanılan stratejilerden bir diğeri de *akran incelemesi veya sorgulaması* yöntemidir. Böylece bu stratejisi ile araştırmanın amaçlarından biri olan farklılıkları törpüleyip ortak bir sonuca ulaşmak yerine bütün farklılıkları tüm zenginliğiyle ortaya koymak kolaylaşmıştır. Geçerlik ve güvenilirliği arttırmak için kullanılan stratejilerden *dış denetimler* ile araştırmanın deseninden, toplanan verilere ve sonuçlarının yazımına kadar bütün süreçleri eleştirel bir bakışla inceleyerek araştırmacıya geri bildirimlerde bulunulmuştur.⁴³ Araştırmanın inandırıcılığının artırılması, geçerli ve güvenilirliğin sağlanmasında kullanılan stratejilerden biride *üye kontrolü*dür. Görüşmeler sonucunda toplanan veriler özetlenerek katılımcılara sunulmuş ve açıklamaların inandırıcılığı ve doğruluğu teyit edilmiştir.

³⁸ Saharan B. Merriam, *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, çev. Selehattin Turan vd. (Ankara: Nobel Yayınları, 2013), 40.

³⁹ Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II*, 286.

⁴⁰ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, 250.

⁴¹ Merriam, *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, 88.

⁴² Açıklalın, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 26.

⁴³ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, 250-253.

3. Araştırmanın Bulguları

Sembolik bir araç sahipliği ile oluşan kültürel pratiklerin toplumsal alandaki görünümünün neler olduğunu araştırdığımız bu araştırmanın kavramsal ve kuramsal arka planı, Chris Jenks'in alt kültür kavramını toplum ve kültür kuramının gelişimindeki yerini göstermek için kullandığı kültürel dönüş, dilbilimsel dönüş, düşünümsel dönüş ve görsel dönüş sınıflandırması altında analiz edilmiştir.

3.1. Anlamın Yeniden Adlandırılması: Kültürel Dönüşüm

Sembolik bir araçla görünür olmayı tercih eden gençleri alt kültür olarak kabul ettiğimiz araştırmada, hâkim kültürden ayrılan yanları genellikle kolay anlaşılabilirlerdir. Düzensizliğin nasıl anlamlandırıldığını aslında sergiledikleri davranışlar ile gösterirler. Toplum tarafından genellikle aileye, çevreye ya da hâkim ideolojiye tehdit olarak algılanan bu alt kültür grupları zamanla toplumla bütünleştirilirler ve bunu yaparken ise tüketim ve üretimden yararlanırlar.

“Gençler daha çok ilgi gösteriyor daha çok özeniyorlar bu işe ama yaşlı kesimlerde gözleri yaşlı bir şekilde vay bee diyerek anılarını hatırlattığı için sanırım o kısımdan da ilgi oldukça yoğun aslında. Biz değişiklik yaparken birazda İtalyanları örnek alarak orjinali gibi yapmaya çalışıyoruz. Türkler toplarken bu aracı plastik parçalar kullanmışlar çoğu yerde ama biz metal parçalar kullanıyoruz genellikle.” (Serçe 5)

Örneğin Serçe 5 adlı katılımcı kuş serisi araçlarla ilgilerin daha çok toplumun genç kesiminden geldiği belirtir. Gençler, toplumun gelenekleri içinde yeni gelenekler oluştururlar ya da eskileri yenileyerek yeni endüstriyel pazarlar oluşturulmasına katkıda bulunurlar. Bunu yaparken ise tüketim nesnelere yararlanırlar. Böylece alt kültürün tüketim ile ilişkisi göz ardı edilemeyecek kadar yoğun olmaktadır. Gençlerin tüketim nesnesi olan otomobillerine karşı ilgisi sonucu oluşan yeni tüketim şekli aynı zamanda kendi farklılıklarını kabul etme ve diğerlerine kabul ettirme biçimine dönüşen bir kültürel uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Bu araçlara daha başka ilgi var özellikle yaşlı kesim vay bee diyerek geliyorlar, anılarını anlatıyorlar bana. Farklı bir duygu var aslında. Yaşça büyük araçlara biniyoruz. Kafamız eski, eskileri daha çok seviyoruz yaşanmışlığı hatırlattıkları için.” (Serçe 7)

Serçe 7 adlı katılımcı, gençler ve kuş serisi araçlar arasında kurulan duygusal bağın yoğun olduğundan bahsetmektedir. Hebdige'nin dediği gibi kültür ve alt kültür karşılıklı birbirlerini besler ve yeniden üretir. Katılımcı kendi yaşadığı deneyimler ile alt kültürler ve genel kültür arasında yaşanan etkileşimi açıklamaktadır.

“Arabayı tanıtmak her zaman önemlidir. Piyasa yapmak önemlidir. Araba ne kadar tanınırsa çevrende o derece çok olur. Arkadaş çevresi diye, buradaki herkes araç sayesinde bir araya geldi, o şekilde ortam oluşturdu.” (Şahin 4)

Kuş serisi gibi sembolik bir araç sahipliği ile toplumsal alanda görünür olmayı tercih eden gençler, sahip oldukları nesne ile dikkatleri üzerlerine çekerek diğerleri tarafından fark edilebilirliklerini kolaylaştırırlar. Şahin 4 adlı katılımcı kültürel anlamda özel bir yeri olduğunu düşündükleri araçları ile yeni bir sosyal çevre oluşturduklarını yapılan sohbetler esnasında sıklıkla dile getirmektedir.

“Tabi ki sıradan bir araçla fuara katılmanın bir anlamı yok ki. Anlamı olmalı her şeyin. Fuarlara genellikle toplanıp birbirimizi tanımak, çevre oluşturmak için katılıyoruz. Genelde amaç o zaten.” (Doğan 4)

Yine Doğan 4 adlı katılımcı fark edilebilirliğini arttırmak için sadece şehir içinde yaptığı faaliyetlerden yaralanmakla kalmayıp ülke genelinde düzenlenen fuarlara kendilerini tanıtmak, çevre oluşturmak için katıldıklarını söylemektedir. Her ne kadar gençler yalnızca çevre oluşturmak için katıldıklarını söyleseler de araç özelinde oluşan yeni pazarlar ile - modifiye kültürü- işleri büyüterek ticaret amacıyla tanınırlık meselesini önemsemektedirler. Örneğin Karaman ilinde ilk olarak gönüllü olarak katıldıkları düğün, nişan, sünnet gibi sosyal organizasyonlara tanınırlıklarını arttırdıktan sonra belirli ücret karşılığında katılmaya başlamışlardır.

"Tofaş'ı genelde kötülerler serseri, kopuk arabası, kızlara hava atarlar diye bakıyorlar. Ama öyle değil. Alakası yok. Kız olmayan ortamda da arabayı bağırırsın. Hepsi otçu derler. Ama alakası yok. Gençler kullanıcı olarak hızlı, dinamik kabul etmek lazım." (Şahin 1)

Kuş serisi araç kullanıcı gençler genellikle olumsuz etiketlemelere maruz kalmaktadırlar. Dönemin önde gelen araçlarından biri olarak neredeyse her iki evden birinde Tofaş kuş serisi araç bulursa da zamanla kurallara aykırı işlerde kullanılıyor olması bu araçlara olan bakış açısını değiştirmiş ve üretimdeki çeşitlilik nedeniyle insanların başka markalara yönelmesine neden olmuştur. Kullandıkları araçları ile bir alt kültür grubu özelliği gösteren bu gençler ayrıca araçlarını karşı cinsi etkilemek için kullandıklarını ifade etmektedirler. Tarihsel süreçte alt kültürlerle yapılan eleştirilerde görüldüğü gibi alt kültür toplumsal bir problem olarak algılanmaktadır. Nesnelere, benlik gelişiminde ve benliğin yansıtılmasında önemli bir işleve sahiptir. Artık "otomobiller kullanım değerleriyle değil sahibinin kimliksel özelliklerini yansıtan bir araç haline dönüşür. Bu durum tam da Jenks'in alt kültür kavramının kuramsal ve kavramsal tarihi dönüşümlerini açıklamak için kullandığı kültürel dönüşüme denk düşmektedir."⁴⁴

3.2. Öznenin Nesneleştirilme Süreci: Düşünümsel Dönüşüm

Düşünümsel dönüş bu çalışmada genç bireylerin toplumla bütünleşmelerinde sembolik aracın nasıl bir işlev gördüğü sahadan elde edilen veriler doğrultusunda analiz edilmiştir. Toplumsal normlar ve değerler, bireylerin davranışlarını düzenleyerek toplumun birlik ve bütünlüğünü koruduğu gibi bir nesnenin genç bireyler arasındaki yeniden oluşturduğu kültürel pratiklerin toplumsal düzenin sürdürülmesinde nasıl bir rol üstlendiği üzerinde durulmuştur.

Benedict Anderson'un (1936) Hayali Cemaatler: Milliyetçilik Üzerine Bir Çalışma adlı kitabında sembolik bir nesnenin kullanımıyla başlayan yeni bir kültürel kimlik inşa etme sürecine odaklanır. Bu anlamda sembolik nesnelere, milliyetçilik ve hayali cemaatlerin oluşumu için önemli araçlar haline gelir. Anderson, kitabında milliyetçilik olgusunu anlamak için hayali cemaatler kavramını kullanır. Hayali cemaatler, fiziksel olarak bir araya gelemese de kendilerini aynı kültürel birliktelik içinde hisseden insan toplulukları olarak açıklar. Sembolik nesnelere, bu kültürel birliktelik hisseden hayali cemaatlerin inşa edilmesinde önemlidir. Çünkü bu nesnelere, ortak bir kimlik ve birliktelik duygusu yaratmada güçlüdür. Bu çalışmada kuş serisi araç sahipliği ile oluşan bir kültürel birliktelik vardır. Gençlerin sembolik bir nesne ile oluşturduğu kültürel birliktelikte milliyetçilik vurgusu sahadan toplanan verilerden elde edilmese de benzer ilgili nedeniyle otomobilleriyle bir cemaat inşa ettikleri görülebilir.

⁴⁴ Açıkalın, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 272.

“Dizilerden, filmlerden bile oraya bağladım yani geçmişimi unutmak istemiyorum. Geçmişte gibi yaşamak beni daha çok mutlu ediyor. Çünkü oradaki saygı sevgi çerçevesini kendince yaşatmaya çalışıyorum. Bu arabayı da bana geçmişî hatırlattığı için daha çok seviyorum. Arabanın içine girdiğim zaman içimden diyorum ki ya bak 1993 yılında tasarlanmış ve ben buna biniyorum diyorum.” (Serçe 1)

“Eski kasa Mercedes'im olsun çok isterdim mesela. Her şeyin eskisi olacak ben yeniye karşıyım. Ben eskiyim kafam da eski konforsuz olsun ama eski olsun. Param olsun yine eski, yine kırmızı alırım.” (Serçe 4)

Serçe 1 ve Serçe 4 adlı katılımcılar geçmişî gelecekte yaşama duygusu ile araçlarına daha başka anlamlar yüklemektedirler. Tofaş araçların özellikle ülkemizde daha yerleşik bir geçmişî sahip olması toplumun bazı kesimleri tarafından uygun karşılanarak sevgiyle yaklaşılmasına neden oluyor. Geçmişin kuş serisi araçlar özelinde yeniden canlandırılması genç bireyler tarafından yapılıyor. Bu dönüşüm araştırmaya konu olan gençlerin otomobillerine gösterdikleri daimi sevginin öylesine bir ilginin ötesinde yeni bir yaşam tarzı oluşturdukları ve bu gençleri alt kültür grubu olarak tanımlanmamıza olanak sağladığı görülmektedir.

“Yolda sokakta drift atarak kendini Tofaşçı zanneden gençler yüzünden hep bir önyargı var. Onlar etrafına zarar verenler hem gürlütlü olarak hem de görüntü olarak. 16-17 yaşlarında yeni yetmeler yüzünden altına Tofaş alan kendini Tofaşçı zannediyor. Bu öyle kolay bir şey değil ki. Polisler bile farkında onlar yüzünden sizde kötü oluyorsunuz diyorlar.” (Doğan 5)

“İnsanlığımız, karakterimiz diğer Tofaş sürücülerinden farklı. Çok insan var Tofaş'a binen ama soytarılıktan başka bir şey değil onların ki. Yani o yüzden polisler bize karşı tepkili. Biz çevremize rahatsızlık vermiyoruz en azından, hoş görünmüyor. Karakter meselesi bu.” (Doğan 3)

Doğan 5 ve Doğan 3 adlı katılımcılar gerçek bir Tofaş kullanıcı ile olmayan kullanıcılar arasındaki farkı karakter olarak açıklarlar. “Gençlerin kuş serisi gibi araçlar ile toplumsal alanda fazlaca dikkatleri çekmeleri, hâkim kültürün genel kurallarına ve kültürel kodlarına göre farklılık gösteren davranışları, toplumun hiyerarşik düzenini yapılandıran uyumsuzlukları belirginleştirmiştir. Bu nedenle de kendilerini ifade etmek için sembolik bir aracı tercih eden gençler toplum tarafından suçlu olarak görülmektedirler.”

Her Tofaş kuş serisi araca binenin gerçek bir Tofaşçı olmayacağını söyleyen katılımcılar, grubun davranış kalıplarına aykırı eylemde bulunanlardan dolayı diğerlerinin belleklerine olumsuz düşüncelerle yer etmektedirler. Oysaki katılımcılar Tofaş araç kullananların yıllar içerisinde farklı anlamlarla karşılaştıklarını dile getirmektedir. Daha önceleri bu türden aracı kullananlar saldırgan, tehditkâr, suçlu olarak dışlanmaya maruz kalırken bu onur kırıcı etiketlemelerin yerine kendilerini nazik, kibar, kadınlara iyi davranan olarak diğerlerinden farklı kılmaktadırlar. Toplumsal, kültürel ve sosyal alanda yaşanan bu değişimler düşününsel dönüşün tezahürü olmaktadır.

3.3. Dilsel Dönemeçten Dilbilimsel Dönüşüme

Belirli bir meslek ya da toplulukta bulunan, benzer ilgi alanları ve aynı geçmişî sahip bireylerin ortak dil kullanımları vardır. Bireylerin bu ortak ilgileri sonucu oluşan dil kullanımları jargon olarak da adlandırılır ve kimi zaman “aşağılayıcı, küçük düşürücü bir anlamı da taşımaktadır. Araştırmaya katılan gençlerde kuş serisi araçlara olan ortak ilgi ve beğenileri doğrultusunda bir dil kullanımına sahiplerdir.”⁴⁵

⁴⁵ Açıkalın, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 125.

Kuş serisi araç kullanıcı genç bireylerin nasıl ki otomobil kullanırken gruba has sürüş şekli olabildiği gibi argoya meyilli gündelik dil kullanımları olduğu yaptığımız sohbetler sırasında sıklıkla karşılaşılan durum olmuştur. Toplumun genel kanısı erkeklerin daha çok argo dil kullandıkları yönünde olmasına rağmen araştırmaya katılan iki kadın katılımcıda da günlük hayatında argo kullanımlarına yatkın oldukları görülmüştür. Kadın katılımcılara (Şahin 6 ve Kartal 2), bu konu hakkındaki görüşleri sorulduğunda kuş serisi gibi sembolik bir araç kullanmanın sıklıkla arıza yarattığından ve bu sorunu çözmek için sanayi esnaflarıyla çok sık bir araya gelmelerine neden olmaktadır. Sanayi kültüründe argo dil kullanımlarının yaygın olduğu ve ayrıca trafikte diğer sürücülerle bir kadın olarak ancak argo dil kullanımları sayesinde başa çıkabildiklerini söylemektedirler.

“Modum değişiyor benim Tofaş’a binince, deli kullanıyorum. Sanayiye gider orada akşama kadar yanlarım. Mahallede iz yoktu mesela ben iz yaptım hep. Mahalleli bıktı benden ya gerçekten. Bunu satacam mesela ilana koydum. Kendim Serçe alacam daha hafif motoru takacam, tam drift makinesi yapacam onu.” (Doğan 9)

“Memur olduğum için hafta içi çalışıyorum, haftada bir günüm boş stresimi atmak için ben de sanayiye gidip akşamları yanlıyorum.” (Serçe 2)

Doğan 9 ve Serçe 2 adlı katılımcıların, kuş serisi araç kullananların sıklıkla kullandığı yanlamak ve drift atmak kelimelerini nasıl kullandığına dair örnek yukarıdaki alıntıda verilmiştir. Drift atmak ile kastedilen şey araçla kendi etrafında dönmektir. Yanlamak ile kastedilen ise viraj ya da viraja benzer dönüşlerde araca ani gaz verip debriyaj tokatlanarak aracın arkasını kaydırmadır.

“Bana para versen, gir bu arabayla sıfır çiz desen ben çizmem. Niye ben çünkü kıyamam yani anladın mı.” (Kartal 1)

Araç ile drift atmak ve sıfır çizmek aynı anlama gelen kelimelerdir. Gençler bu konuda bazen drift atmak bazen de sıfır çizmek olarak kullanmaktadır. Bu eylem yapılırken frene basıp ani gaz vererek lastiklerin aşınması sağlanır. Bu durum ise Tofaşçı gençler arasında herkesin yapamayacağı tabiri caizse işin ustası sayılabilecek kişilerin yaptığı bir eylemdir. Genellikle fuarlarda gösteri amaçlı yapılan sıfır çizme eyleminin hiç durmadan tekrarlamak lastik yakma eylemini ortaya çıkarmaktadır.

“Yarışalım mı yerine deneyelim mi mesela, beni geçti değil de arayı ayırdı gitti. Gaza bas değil de çök çök diyoruz mesela. Baktık arkadan biri geliyor gaza bas demek yerine çök çök diyoruz. Arada kaç direk var mesela yarışıyorsunuz çevre yolunda olsa da direkler var. Bitiş çizgisine varana kadar aranızda kaç direk var, kaç direk fark attı sana, kaç boy ileri gitti gibi.” (Şahin 2)

Şahin 2 adlı katılımcı ise Tofaşçı gençlerin kendi aralarında gündelik hayatta kullandıkları dil pratiklerinin neler olduğunu yapılan yarışlardan örnekler vererek açıklamaktadır. Yukarıda verilen dil pratiklerinden farklı olarak piyasa modu, sıfırdan toplamak, patiyeye düşmek, eksantrik, atmosferik, air süspansiyon, üç pedal yapmak gibi kelimeler sembolik bir araç etrafında toplanan gençlerin sıklıkla kullandığı terimler olmaktadır. Bu kavramlar diğer bireyler için bir anlam ifade etmese de aynı ortak beğeni ve ilgi etrafında bir araya gelen gençler için birçok anlam içeren ifadelere dönüşmektedir.⁴⁶

Chris Jenks “dilbilimsel dönüşü, dilin toplum içindeki ve kültürel çerçevedeki değişimini inceleyerek tanımlar. Jenks’e göre dilbilimsel dönüş toplumun sosyal, kültürel ve tarihsel

⁴⁶ Açıklan, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 124.

değişimlerine bağlı olarak dilin nasıl değiştiğini ve dönüştüğünü anlamaya çalışır.”⁴⁷ “Bu bağlamda dilin kullanımı, anlamı toplumun ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun olarak evrilir”⁴⁸. Bu çalışmada gençlerin kuş serisi araçlar etrafında oluşturdukları yeni kültürde gerek ihtiyaçtan kaynaklı gerekse çevresel faktörler ile yeni bir dil pratiğinin oluştuğu görülmektedir.

3.4. Nesnenin Göstergeleştirme Süreci: Görsel Dönüşüm

Kuş serisi otomobillerin “bir topluluğun alt kültür olarak tanımlanması amacına hizmet eden bir nesne olarak konumlanması”, Chris Jenks’in alt kültür kavramının kavramsal ve kuramsal tarihi dönüşümlerini açıklamak için kullandığı görsel dönüşüme karşılık gelmektedir. Tüketim olmadan artık bir grup kimliği kurmanın imkânsız olduğu günümüzde gençler değişimi ve yenilenmeyi tanınmış markalı giysiler, pahalı cep telefonları ya da tabletler, saç kesimi, kullanılan aksesuarlar gibi ayırt edici niteliklerle değil de arabalarına taktıkları parçalar aracılığıyla yaşamaktadır.

“Mesela Doğan özellikle çok kullanırlar görsellik denince. Şahin, Doğan hayranları güzelce böyle modifiye yaparlar. Modifiyeden kastım arabayı böyle yere basmayı falan kastetmiyorum. Hani temizlik olarak, aksesuar olarak, güzel görüntü sanki yeniymiş gibi göstermek çok hoşumuza gidiyor.” (Serçe 1)

Serçe 1 adlı katılımcının ifadeleri gençlerin kuş serisi araçlara taktıkları çeşitli aksesuarlarla görünenin arkasında başka anlamlar yükleyerek kültürel bir simgeye dönüşmelerini sağladıklarını betimlemektedir. Araca görsellik kazandırmak adına yalnızca temizliğine önem vermek ya da basitçe aracı basık hale getirmek modifiye yapmaktan sayılmıyor. Aynı zamanda modifiye kişisel zevklerini, karakterlerini yansıtacak şekilde yapılarak modifiye kültürünün sürdürülmesine katkıda bulunmak suretiyle bir uğraşıya dönüşüyor.

“Gençlik hayali bizimkisi, modifiyenin en yakışanı bu araçlar. Tofaş’a tükür parlar ama diğerlerine altın tak önemi olmaz. Modifiye yapacaksın Tofaş’a yap. Maddiyat iyiyse Doğan SLX, maddiyat kısıtlysa Şahin alacaksın. Doğan SLX lüks olur ama ikisi de aynı görünüme sahip o yüzden aynı modifiye yakışır.” (Doğan 1)

Doğan 1 adlı katılımcı ise modifiye yapılarak görsellik kazandırılan kuş serisi araçların maddiyata göre yapılması gerektiğini söylüyor. Saha çalışması sırasında görüşülen gençler yapılacak olan her modifiye unsurunun öylece yapılmaması gerektiği, örneğin her Şahin modele ya da Doğan modele yapılacak modifiyenin ayrı ayrı hatta renklerine göre bir sınıflandırma yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Görsellik anlamında gençlerin bir başka değiştiği konu ise modifiyeli bir araca belirli yaş üzerindeki bireylerin binmemesi gerektiği yönündedir. İleri yaşta olup basık ya da aracın gövde kısmında motor güçlendirme adına yapılan çeşitli aksesuarların takıldığı hatta Tofaş araçlarda olmazsa olmaz abartı egzoz olarak kavramlaştırdıkları yüksek sesteki bir araca binmeyi uygun görmediklerini belirtmişlerdir. İleri yaşta olup Tofaş kuş serisi araç kullanıcısı olmak hem görsel olarak hoş durmadığı hem de gençlere ait bir kültürel özellik oluşturduğu için yakıştırılmamaktadır.

Gençler sahibi oldukları araçlarını tıpkı bir mobil tuval gibi kullanarak üzerinde kendi karakterlerini yansıtacak biçimde çeşitli değişiklikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Yaptıkları

⁴⁷ Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 15.

⁴⁸ Açıkalın, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 255.

bu değişikliklerle gençler araçlarını, dışarıya vermek istedikleri mesajı kolayca iletmenin bir yolu olarak görmüş ve böylece kuş serisi gibi sembolik bir araç, sahibini betimleyen birer özete dönüşmüştür.

“Tutupta kimse içini motorunu merak etmez ama dış görünüş çok önemli bence. İç dizaynı herkes binemeyeceği için bilinmez o yüzden dış görünüş daha güzel olmalı.”(Şahin 3)

“Bir kere boş alacan arabayı keyfine göre toplayacan. Dolu alsan bu seferde seni üzer gerek yok abi, toplamak daha masraflı ama keyifli, paha biçemiyorlar. Görüntü bizimki, klasik motorlarımızda var mesela onlarda görüntü amacıyla duruyor.” (Serçe 8)

Serçe 8 adlı katılımcının kuş serisi araçların görselliği konusundaki söylemlerinden de anlaşılacağı gibi insanlar, nesnelere temel işlevlerinin dışında başka anlamlar yükleyerek gösterge değeri katarlar. Nesnelere kendi anlamları dışında fikir, düşünce ya da toplumsal anlamlar taşıyıcısı olduğu düşünülmektedir. Nesnelere kültürel bir mesaj veriyormuş gibi yaklaşılmasını söyleyen Levi-Strauss, nesnelere kültürel sistemlerin anlaşılmasında önemli bir işlevi olduğunun altını çizmektedir. Yani Levi-Strauss, bir kültürün temelinde yatan kuralları ortaya çıkarmak için yapısalcı modeli kullanmıştır. Örneğin, avcı-toplayıcı dönemlerde insanlar avlamış oldukları hayvanların boynuzlarını başlarına takması diğerlerine bu konudaki becerilerini göstermek istedikleri içidir. Altın madenin işlenebildiği yıllara gelindiğindeyse bu simge gücün sembolü olan bir taç haline dönüşmüştür.⁴⁹ Burada nesnelere formu değişse de insanların gücün göstergesi olarak kullandıkları imge kaybolmamıştır. Levi-Strauss'un yapısal modeline göre; bir nesnenin yapı sökülmesine uğratılıp çözümlendiğinde kültürün kökenlerine dair derin kültürel bilgilere ulaşılabilmektedir. Tofaş kuş serisi araç kullanıcı gençler de araçlarında yaptıkları modifiye tarzları, kullandıkları iç ya da dış gövde aksesuarları ve hatta sahibi oldukları kuş serisi modeline göre aralarındaki hiyerarşi görsel olarak kendini belli etmektedir.

Levi-Strauss'un görüşlerinden yola çıkarak ileri tüketim toplumlarını analiz eden Roland Barthes, modern dönemin göstergebilimin temellerini atar. Nasıl bir kültürü anlamının yolu nesnelere kodlarını kırmak olduğunu düşünen Levi-Strauss gibi Barthes de modern dünyanın temelini oluşturan ideolojik sistemi anlamının en iyi yolunu bir göstergeler sistemi olarak analiz etmek olduğunu ileri sürmektedir. Örneğin Barthes, oyuncaklar üzerinden yetişkinlerin dünyasının çocuklara nasıl kodlandığını örnek verir. Kız çocukları için bebek üretirken, erkek çocuğu için araba gibi oyuncakları üretmek toplumsal cinsiyet ideolojilerinin dayatıldığının göstergeleridir.⁵⁰ Barthes göstergebilimsel çözümlenmelerinde nesnelere bir anlam belirtmesi, nesnenin bir insan tarafından üretildiği ve tüketildiği anda gerçekleşmektedir. Buna göre bir nesne bir gereksinim sonucu üretildikten sonra anlam ifade edecektir. Kısaca nesnelere, bir insan tarafından üretildiği andan itibaren kaçınılmaz bir şekilde göstergelere dönüşecektir.⁵¹ Seri şekilde üretilmiş araçların aksine çeşitli eklentiler, aksesuarlar ve özel tasarım ürünlerle araçlarına farklılık kazandırarak alt kültür oluşturdukları kabul edilen gençler, bu görsel dönüşümle kültürel pratiklerin görsellik üzerinden nasıl şekillendiğini ifade etmektedir.

⁴⁹ Ian Woodward, *Maddi Kültürü Anlamak*, çev. Ferit Aydar (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016), 62-64.

⁵⁰ Woodward, *Maddi Kültürü Anlamak*, 56-62.

⁵¹ Roland Barthes, *Göstergebilimsel Seriven*, çev. Mehmet Rifat - Sema Rifat (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993), 165.

Sonuç

Jenks alt kültür kavramını sosyolojik aklın sınırlarına işaret ettiğini ya da sınırların tamamen belirlenmesinde bir araç olarak kullanıldığını savunmaktadır. Yüzyıllar boyunca alt kültür kavramının çeşitli şekillerde kullanılmasını da bunun bir göstergesi olduğunun altını çizer. Sosyal bilimcilerin toplumu, topluma dayandırılarak açıklayamama nedeni bu sonuç itibarı ile de modernite projesinin zayıflamasının sosyolojideki görüngüleri olarak değerlendirir.⁵² Modernite yeni ve farklı olana dair yeni dünyalar keşfetti ve alt kültür incelemeleriyle toplumun ilginç yönlerini, şehrin fark edilmeyen yerlerini fark etmenin bir yolu ve farklı yaşam şekillerinin de olduğunun kavranması sağlamaktadır.

Jenks modern dönemde alt kültür kavramının aslında toplumun parçalanma ve dağılmasına işaret eden bir kavram olmasının yanı sıra diğer yandan farklılıklar ile bir arada bulunabilmenin mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Post modern dönemde ise farklılık ve ayrılık ilkesinin toplumlar üzerinde daha keskin yaşandığı, bu nedenle de genel kültürün norm ve pratiklerine uymayanları alt kültüre yerleştirerek bir anlamda dışladığını belirtir. Artık alt kültür kavramı ile modern dönemdeki gibi egemen bir direniş biçiminden bahsetmek yerine post modern dönemde “tarz” yoluyla direniş örneği gösteren yeni alt kültürlerden bahsedilmektedir.

Bu araştırmada Tofaş kuş serisi araba sahibi gençler, toplumda hemen her kesimden bireylerin yer aldığı bir alt kültür grubu olarak ele alınmaktadır. Beden işçisinden bankacısına, satış danışmanından mühendisine kadar her kesimden bireyler bu araştırmada katılımcı olarak yer almışlardır. Dolayısıyla bu gençler düzen karşıtı ya da sapkın davranışlar sergileyenlerin oluşturduğu bir alt kültür grubu değil kendilerini ifade etme şekli olarak sembolik bir araç etrafında toplandıkları ve böylece yeni bir gençlik alt kültürü oluşturdukları değerlendirilmektedir.

Modern dönemin dönüştürücü özelliklerinden biri de dün toplum tarafından kabul görmeyen şeylerin, bugün kültürel tüketim nesnesi haline dönüştürülerek anlam ve değer verilmeye çalışılmasıdır.⁵³ Toplumun büyük bir kısmı tarafından hala olumsuz davranışlar sergileyenlerle özdeşleştirilen Tofaş kuş serisi araçlar özelinde gençler tarafından yeni anlamlar üretilerek, sembolik ve tarzı yansıtan araçlar kültürel birer taşıyıcı olarak görülmektedir. Diğer bir ifadeyle otomobil gibi çağın yaratımı olan nesne, yeniden inşa edilmekte aynı zamanda yeni anlamlarla donatılması gençler tarafından sağlanmaktadır. Gençlerin bu girişimi sonucunda metalar geleneksel kullanım amaçlarının dışına çıkarılarak Althusser'in gündelik pratikliğin aldatıcı açıklığı dediği şeye karşılık gelmektedir.⁵⁴

Sembolik bir araç sahipliği üzerinden hâkim kültürden farklılıklarına ve “dönüşen yönlerine odaklandığımız bu çalışmada gençlerin kendi aralarında oluşturdukları bir dil kullanımı vardır. Gençlerin otomobil kültürü ekseninde oluşturdukları yeni dili, gündelik hayatlarında sıklıkla kullandıkları”⁵⁵ görülmüştür. Her toplumsal sınıfın kendine has dilsel habitusu vardır. Dilsel habitus belirli bir biçimde konuşma, belirli şeyleri dile getirme, sözlü veya sözsüz iletişim becerileri kazanma anlamında yatkın olma anlamına gelir. Gençlerin, otomobil kültürü etrafında yarattıkları yeni dil ile toplumsal kimliklerini

⁵² Jenks, *Alt kültür: Toplumsalın Parçalanışı*, 173.

⁵³ Henri Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, çev. Işın Gürbüz (İstanbul: Metis Yayınevi, 2007), 26.

⁵⁴ Hebdige, *Alt kültür: Tarzın Anlamı*, 117.

⁵⁵ Açıklan, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 271.

ortaya koydukları ve hâkim kültüründen ayırdıkları araştırmada elde edilen bulgular sonucunda kuş serisi araç kullanıcılığıyla oluşan bir dil kullanım pratikleri vardır. Bir tüketim nesnesi kullanıcısı tarafından kullanım süreci içerisinde yeniden bir anlam ve değer yaratımı sürecine dâhil olur.⁵⁶ Benzer tüketim nesnelere farklı bireylerce⁵⁷ farklı anlamlara gelecek şekilde dönüştürülür ve tüketilir.⁵⁸ Böylece bireyler, benzer nesnelere birbirinden farklı anlamlara gelecek biçimde dönüştürerek o nesnelere anlam ve değer yüklerken aynı zamanda farklılıkları da ortaya çıkarmaktadır.⁵⁹ Ortaya çıkan farklı anlamlar birçok sayıda yeni bağlamlara karşılık gelmektedir.⁶⁰

Nesnelerin sadece anlamlarına değil aynı zamanda nesnelerin sunulma, bu anlamların inşa edilme ve bozulma biçimi genellikle dille gerçekleştirilir.⁶¹ Sembolik bir araç sahipliğiyle oluşan yeni gençlik kültürünün hâkim kültürden “farklılıklarına ve dönüşen yönlerine odaklandığımız bu çalışmada gençlerin kendi aralarında oluşturdukları” kendilerine özgü bir dilsel habitusu vardır. Gençlerin, otomobil kültürü etrafında yarattıkları yeni dille toplumsal kimliklerini ortaya koydukları ve hâkim kültüründen ayrılan dil kullanımları vardır. “Toplumsal hiyerarşilerin dilsel pratikler yoluyla nasıl kurulduğunu, meşrulaştırıldığını ve yeniden üretilebildiğini Tofaş kuş serisi otomobil kullanan gençler üzerinden” ve Pierre Bourdieu'nun “dilsel habitus kuramı” çerçevesinde değerlendirilebilir.

Sosyal bir iletişim aracı haline gelen nesne, bireylerin hayat tarzını gösteren ve zevklerini yansıtan birer gösterge şekline dönüşmüştür. Bourdieu habitus kavramıyla kişisel zevklerin tam anlamıyla kişisel olmadığı ve bireylerin kendileri ait hissettikleri sosyal grubun özellikleriyle şekil aldığı belirtilir.⁶² Kişisel deneyimler ve eylemler sosyal yapıdan etkilenerek hem konumlandığı sosyal yapıyı yansıtır hem de birey bu yapıyı içselleştirmiş olur.

Görsel dönüş bu çalışmada gençlerin “sosyal dünyayı algılayış biçimini yansıtmak için kuş serisi aracı üzerinde yaptığı çeşitli görsel değişiklikleri anlatmak için kullanılmıştır”. Kitlesele üretimle nesnelere olan kolay ulaşım gençleri, bireysel beğenilerin anlatım biçimlerini değiştirme arayışına yöneltmektedir. Gençler, “sahibi oldukları araçlarını tıpkı bir mobil tuval gibi kullanarak üzerinde kendilerini yansıtmak için çeşitli değişiklikler/dönüşümler yapmışlardır. Yaptıkları bu değişikliklerle gençler, araçlarını dışarıya vermek istedikleri mesajı kolayca iletmenin yolu olarak görmüş ve böylece kuş serisi gibi sembolik araç, sahiplerini betimleyen birer özete dönüşmüştür”⁶³. Yaşam tarzının meta haline dönüştüğü ve farklılıkların belirgin hale getirilmesinde medya önemli bir rol oynamaktadır. Filmlerde, reklamlarda, dizilerde ya da afişlerde kuş serisi araçların kullanım biçimleri yine

⁵⁶ Arjun Appadurai, *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective* (Cambridge University Press, 1986), 45.

⁵⁷ Tim Dant, *The Driver-Car, Theory, Culture and Society* 21 4/5 (2004), 61-79.

⁵⁸ Roger Silverstone, *Television and Everyday Life* (Londra: Routledge, 1994), 123.

⁵⁹ Mike Featherstone, *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, çev. Mehmet Küçük (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1996), 191-192.

⁶⁰ Daniel Miller, *Material Culture and Mass Consumption* (Oxford: WileyBlackwell, 1987), 192.

⁶¹ Hebdige, *Alt kültür: Tarzın Anlamı*, 143.

⁶² Bourdieu, *Akademik Aklın Eleştirisi: Pascalca Düşünme Çabaları*, 183.

⁶³ Açıkalın, *Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği*, 277.

sembolik bir araç ile oluşan kültürel oluşumlardandır. İletilmek istenen mesaj ya da anlamlar medya yoluyla kısa sürece izleyiciye ya da alt kültürün diğer üyelerine ulaşmaktadır. Bu durumu Hebdige, medyanın alt kültürü görselleştirmesi olarak tasvir etmektedir. Gençlerin sembolik bir araçla uğraşları yaşam tarzına dönüşerek biricik olma, farklı olma, dikkat çekme ve görünür olma isteklerine maddi bir biçim kazandırmışlardır.

Kaynakça | References

- Açıkalın, Melek. Gençlik Alt Kültür Grubu Olarak Kuş Serisi Araba Tutkunu Gençler: Karaman Örneği. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Appadurai, Arjun. "The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective" Cambridge University Press, 1986.
- Barthes, Roland. Göstergibilimsel Serüven. çev. Mehmet Rifat - Sema Rifat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993.
- Bourdieu, Pierre. Akademik Aklın Eleştirisi: Pascalca Düşünme Çabaları. çev. Burcu Yalım. İstanbul: Metis Yayınları, 2016.
- Bourse, Halime Yücel - Bourse Michel. İletişim Bilimlerinin Serüveni. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Brake, Mike. The Sociology of Youth Culture and Youth Subcultures. London: Routledge, 1980.
- Chomsky, Naom. Dil ve Zihin, çev. Ahmet Kocaman. İstanbul: Ayraç Yayınları, 2001.
- Creswell, John. W. Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. çev. Mesut Bütün - S. Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2016.
- Dant, Tim. "The Driver-Car", Theory, Culture and Society, 21, 4/5 (2004), 61-79.
<https://doi.org/10.1177/0263276404046061>
- Featherstone, Mike. Postmodernizm ve Tüketim Kültürü. çev. Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1996.
- Foster, Hal. Tasarım ve Suç. çev. Elçin Gen. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- Haddon, Leslie. "Domestication and Mobile Telephony". ed. JamesE. Katz. Machines That Become Us: The Social Context of Personal Communication. New Jersey: Transaction Publishers, (2003), 43-70.
- Hebdige, Dick. Altkültür: Tazın Anlamı. çev. Sinan Nişancı - İsmet Gülseçkin. İstanbul: Urzeni Yayınevi, 2004.
- Jenks, Chris. Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı. çev. Nihal Demirkol. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2007.
- Jenks, Chris. Temel Sosyolojik Dikotomiler. ed. İhsan Çapcıoğlu. Ankara: Atıf Yayınları, 2014.
- Layder, Derek. Sosyal Teoriye Giriş. çev. Ümit Tatlıcan. İstanbul: Küre Yayınları, 2010.
- Lefebvre, Henri. Modern Dünyada Gündelik Hayat. çev. Işın Gürbüz. İstanbul: Metis Yayınevi, 2007.
- Lüküslü, Demet. Türkiye'de "Gençlik Miti": 1980 Sonrası Türkiye Gençliği. İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.
- Merriam, Saharan B. Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. çev. Selehattin Turan vd. Ankara: Nobel Yayınları, 2013.
- Miller, Daniel. Material Culture and Mass Consumption. Oxford: WileyBlackwell, 1987.
- Neuman, W. Lawrence. Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II. çev. Sedef Özge. Ankara: Yayın Odası, 2016.
- Patton, Michael Quinn. Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri. çev. Mesut Bütün - S. Beşir Demir. Ankara: Pegem Akademi, 2016.
- Punch, Keith F. Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. çev. Dursun Bayrak vd. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2014.

- Ruppert, Wolfgang. Otomobil-Uzama ve Zamana Egemen Olma: Bisiklet, Otomobil, Televizyon Gündelik Eşyaların Kültür Tarihi. çev. Mustafa Tüzel. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1996.
- Sachs, Wolfgang. For Love of the Automobile. Berkeley: University of California Press, 1992.
- Saussure, Ferdinand De. Genel Dilbilim Dersleri. çev. Berke Vardar. İstanbul: Multilingual, 1998.
- Sheller, Mimi. "Automotive Emotions: Feeling the Car". Theory, Culture & Society. Londra: Sage. 21/4-5 (2004), 221-242. <https://doi.org/10.1177/0263276404046068>
- Silverstone, Roger. Television and Everyday Life. Londra: Routledge, 1994.
- Urry, John. Automobility, Car Culture and Weightless Travel: A discussion paper. Project SceneSusTech Report. Department of Sociology. Trinity College Dublin, 1999. Erişim 11 Ocak 2024. <https://www.lancaster.ac.uk/fass/resources/sociology-online-papers/papers/urry-automobility.pdf>
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Woodward, Ian. Maddi Kültürü Anlamak. çev. Ferit Aydar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.